

Parashat Vayishlach וַיִּשְׁלַח (Hij zond)

Genesis 32:4-36:43

In de parasha van deze week Vayishlach, lezen we over Jacobs beroemde gevecht met de engel. Volgens vele bronnen vocht Jacob tegen Esau's beschermengel. Hoewel de identiteit van de engel verborgen is in de gewone tekst van de Torah, associeert de joodse traditie deze engel met Samael. Die naam is een van de meest bekende of beruchte van alle engelachtige entiteiten, niet alleen in het judaïsme, maar ook in het christendom, het gnosticisme en andere tradities in het Nabije Oosten. Wie is Samaël?

De oerslang

Een van de oudste joodse mystieke werken is een boek (oftewel een Sefer), en is de Sefer Ha-Bahir . Helemaal aan het einde van de tekst in hoofdstuk 200 wordt ons verteld dat Samael de engel was die in de vorm van een slang naar de Hof van Eden kwam. We lezen hier dat een van zijn straffen was om de beschermengel te worden van de slechte Esau. De Bahir legt uit dat Samael jaloers was op de mens en het niet eens was met het feit dat HaShem de mens heerschappij over de aarde gaf. Hij kwam naar beneden met de missie om de mensheid te corrumperen.

De midrasj lijkt het daarmee eens te zijn en beschrijft hoe HaShem "Samael en zijn troep uit hun heilige plaats in de hemel neerwierp". In de midrasj lezen we ook hoe Samael ook uniek is, terwijl andere engelen zes vleugels hebben, heeft Samael er twaalf en "voert hij een heel leger demonen aan". De Arizal (Rabbi Isaac Luria, 1534-1572) voegt eraan toe dat Samael de leiding heeft over alle "mannelijke" demonen, genaamd Mazikim , terwijl zijn "vrouw" Lilith de leiding heeft over alle "vrouwelijke" demonen, genaamd Shedim. Hij associeert Lilith verder ook met het zwaard van de "Engel van de Dood". Lilith zien we ook vaak terugkomen in films zoals b.v Supernatural, maar ook in kinderfilms zoals Scooby doo daarin wordt deze demon als half vrouw half slang uitgedost het is altijd een vrouwelijke entiteit.

Maar wat betekend deze naam nu eigenlijk want zoals u misschien inmiddels weet duiden namen ook een karakter aan in het Hebreeuws. Deze naam Samael (סמאל) betekend letterlijk "gif van HaShem". En inderdaad, de Talmud (Avodah Zarah 20b) stelt dat de Engel des Doods een persoon weghaalt door met zijn zwaard over hem/haar heen te gaan staan, voordat een druppel gif van de punt van het zwaard in de mond van het slachtoffer valt. Elders vertelt de Talmud (Bava Batra 16a) ons dat de Engel des Doods dezelfde entiteit is als Satan, en als de bron van de jetser hara(de kwade neiging).

In Kabbalah brengt Gershom Scholem een aantal bronnen die stellen dat Satan en Samael één en dezelfde zijn, samen met een andere figuur genaamd Beliar of Belial. Er zijn mensen die zeggen dat Satan simpelweg "aanklager" betekent en slechts een titel is. Samael is dan ook eigenlijk zijn eigen echte naam. De Zohar lijkt het daarmee eens te zijn en stelt dat de twee belangrijkste vervolgende krachten in de hemel Samael en de slang zijn. We kunnen deze verklaring lezen op een in de Zohar gesteld commentaar op de parasha Shoftim. Sommige bronnen beschrijven Samael zelfs als rijdend op de slang!

Belial is ondertussen een term die vele malen voorkomt in de Tenach. Het wordt voor het eerst gevonden in Deuteronomium 13:14, in een waarschuwing dat er een zekere bnei Belial zal komen om Israël tot afgoderij te verleiden. Hoewel de eenvoudige betekenis (en de manier waarop het over het algemeen wordt vertaald) "laaghartige" of "slechte mannen" is, is de kabbalistische opvatting dat het verwijst naar onzuivere geesten die Israël tot zonde komen lokken. We moeten hierbij opmerken dat de Torah zegt dat deze bnei Belial uit ons eigen volk zal voortkomen.

Het is dan ook niet verrassend dat de Zohar op parasha Ki Tetze zegt dat er een zeer kleine groep "Joodse" bedriegers is die Samael daadwerkelijk aanbidden. Dit zijn degenen die alle Joden een slechte naam bezorgen en al het goede dat Joden in de wereld doen ongedaan willen maken. We hebben al in een eerdere studie over deze kleine groep bedriegers geschreven, aangezien ze vaker de Erev Rav worden genoemd, hierover kunt u op de site lezen onder Shiurim. De Zohar stelt dat Samael en Lilith ooit goede engelen waren vóór hun "val". En men begon ze aanbidden als godheden op zich in de pre-zondvloedgeneratie. De mensen in die dagen aanbaden ze om ze te

manipuleren, om hun bevelen uit te laten voeren. De Erev Rav wil vandaag de dag hetzelfde doen. Gelukkig zal HaShem ze allemaal vernietigen in het einde der dagen, en dit is naar mijn mening ook de diepere betekenis van Z'char'Yah (Zacharia) 13:2:

En het zal te dien dage geschieden, spreekt de HEERE der heirscharen, dat Ik uitroeien zal uit het land de namen der afgoden, dat zij niet meer gedacht zullen worden; ja, ook de profeten, en den onreinen geest zal Ik uit het land wegdoen.

Naar welke profeten verwijst HaShem hier? De leiders van de Erev Rav die proberen om de massa ervan te overtuigen dat ze "profeten" zijn, dit doen ze alleen maar om de mensen op een dwaalspoor te brengen.

Met dit in gedachten krijgt Jacobs gevecht met Samael een geheel nieuwe betekenis. Het herinnert ons eraan dat het de taak van elke Jood is om Samael en al zijn kwaadaardige handlangers de bnei Belial, de Erev Rav met hand en tand te bevechten. Dit moeten we onophoudelijk doen, de hele donkere nacht door net zoals Jacob dit deed. We moeten altijd aan de kant van licht en waarheid, heiligheid en goddelijkheid staan. Dit is wat ons juist Israël maakt, zoals Jacob genoemd werd na zijn strijd. Wij moeten degenen zijn die aan de zijde van HaShem strijden. Het is de bedoeling dat het Joodse volk HaShem's heilige krijgers in deze wereld zijn.

In een commentaar op de parasha van deze week stelt de Zohar dat er 365 engelen heersen over elk van de 365 dagen van het zonnejaar. Deze komen verder ook overeen met de 365 gidim ("pezen", of beter gezegd, grote zenuwen) van het menselijk lichaam, zoals de joodse traditie beweert. In de strijd van Jacob sloeg Samael hem in de dij, op zijn gid-hanashe, de heupzenuw. Om deze reden, zo vertelt de Torah ons, eet het Joodse volk de heupzenuw niet "tot op de dag van vandaag" (Bereshiet {Gen} 32:33). Het verwijderen van deze pees is een belangrijk onderdeel van het verkrijgen van koosjer vlees. Omdat het verwijderen ervan zo moeilijk is, nemen ze op de meeste plaatsen de achterste helft van de koe of het schaap gewoon niet mee in het koosjere vleesproces.

De Zohar zegt dat aangezien er 365 dagen zijn die overeenkomen met 365 pezen, de gid-hanashe natuurlijk ook overeenkomt met een specifieke dag van het jaar. Welke dag is dat? Tisha b'Av, de meest tragische dag in de Joodse geschiedenis. De Zohar concludeert dat Samael de engel is die

heerst over deze dag en daarom is deze zo "ongelukkig" en verdrietig. Tegelijkertijd suggereert het dat Jacob op dezelfde dag tegen Samael vecht. We leren hiervan dus dat zelfs als Samael op zijn sterkst is, heeft elke Jood de macht om hem te verslaan het kost misschien enorm veel moeite maar het kan.

Interessant is het dat de Talmud juist een andere benadering heeft. Daar lezen we dat Satan 364 dagen per jaar regeert! (Nedarim 32b) Dit is waarom de gematria van HaSatan (שטן), zoals het in de Tenach staat) 364 is. Volgens de Talmud is Jom Kippur de enige dag per jaar dat Satan "rust". Yom Kippur is dus een bijzonder gunstige dag om Teshuvah (bekeren) te doen, en om HaShem onze gebeden te laten accepteren. De Midrasj gaat nog een stap verder en stelt dat Satan niet alleen rust op Jom Kippur, maar dat hij daadwerkelijk de vloer oversteekt in het Hemelse Gerechtshof en zich bij de verdediging voegt!

Hoe kunnen we de nu schijnbare tegenstrijdigheid tussen de Talmud en de Zohar verzoenen? Misschien was Samael, vóór zijn "val", oorspronkelijk aangesteld om over Tisha b'Av te regeren. Maar na zijn opstand probeerde hij zoveel mogelijk dagen van het jaar te domineren, en hij blijft 364 dagen van de kalender vrij, en vooral is hij sterk op Tisha b'Av. Alleen op Jom Kippur zorgt HaShem ervoor dat Satan (Samael) helemaal geen heerschappij heeft.

Dit zou ons moeten laten stilstaan bij het feit dat HaShem uiteindelijk oneindig en almachtig is, en dat er niemand is die voor Hem stand kan houden. Satan of Samael kunnen ogenblikkelijk uit het bestaan van deze wereld worden gewerkt als HaShem het zo wilt. Helaas de onreine geesten spelen nog steeds een rol in de geschiedenis, ook vandaag de dag nog steeds.

Ze zullen spoedig aan hun einde komen: Kabbalistische teksten stellen dat Satan in het Einde der Dagen nog een laatste veldslag zal leiden, tegen de Massiach. Hij zal komen als de gevreesde Armilus. In Sefer Zerubavel wordt Armilus geïdentificeerd met Satan zelf in lichamelijke vorm, terwijl hij in Nistarot d'Rabbi Shimon bar Yochai juist de zoon van Satan is. Hij zal proberen Massiach te doden, en hij kan erin slagen Massiach ben Yosef te doden, voordat hij op zijn beurt wordt uitgeschakeld door Massiach ben David. Dit is tevens ook de reden waarom de Arizal een

gewoonte instelde om een kort gebed voor Massiach ben Yosef in te voegen in de zegening voor Jeruzalem in het Amidah dat hij zou overleven.

Hoe houden we Samael tot die tijd weg? De Arizal leerde om zijn naam niet hardop uit te spreken, want dit trekt hem juist aan. In de Joodse traditie wordt in plaats daarvan de letters ם"ם, " samekhem" genoemd .

Ondertussen vertelt de Talmud ons in Shabbat 30b op beroemde wijze hoe David de Engel des Doods op afstand hield door voortdurend ondergedompeld te worden in Torah-studie. We moeten ons dus concentreren op het bestuderen van heilige teksten, gebed, bekering, en het doen van mitzwot en goede daden. Ten slotte moeten we er alles aan doen om onze eigen innerlijke kwade neigingen te verslaan, worstelend zolang het nodig is, onverbiddelijk, zoals Jacob deed in zijn strijd.

In dezelfde passage waar de Talmud spreekt over de dood van Mashiach ben Yosef (Sukkah 52a), staat er ook het volgende: In de komende tijd zal de Heilige, gezegend zij Hij, de kwade neiging brengen en het doden in de aanwezigheid van de rechtvaardigen en de goddelozen. Voor de rechtvaardigen zal het eruit zien als een torenhoge heuvel, en voor de goddelozen zal het eruit zien als een haar draad. Zowel de eerste als de laatste zullen huilen: de rechtvaardigen zullen huilen terwijl ze zeggen: "Hoe waren we in staat om zo'n torenhoge heuvel te overwinnen?!" De goddelozen zullen ook huilen en zeggen: "Hoe komt het dat we deze haardraad niet hebben kunnen overwinnen?!" En de Heilige gezegend zij Hij, zal zich ook samen met hen verwonderen, zoals er staat: "Alzo zegt de HEERE der heirscharen: Omdat het wonderlijk is in de ogen van het overblijfsel dezes volks in deze dagen, zou het daarom ook in Mijn ogen wonderlijk zijn? spreekt de HEERE der heirscharen. (Z'char'yah 8:6)